

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: *Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς***

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΧΟΛΙΚΟ ΕΤΟΣ 2014-15**

Η θέση της γυναίκας στις θρησκείες και τους πολιτισμούς

**ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ:
ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ ΜΑΡΙΑ –ΠΕ01**

ΠΡΟΤΥΠΟ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΟ ΛΥΚΕΙΟ ΠΑΤΡΩΝ

ΤΟ ΤΜΗΜΑ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΤΑ ΥΠΟΘΕΜΑΤΑ

ΟΜΑΔΑ Α

1. Γκίζας Μαρίνος
2. Κούτσης Παναγιώτης
3. Κατίκα Νίκη
4. Σταθοπούλου Βασικλική

ΥΠΟΘΕΜΑΤΑ

Η γυναίκα στη ΠΔ και ΚΔ

ΟΜΑΔΑ Β

5. Αντωνάκος Παναγιώτης
6. Σταματόπουλος Απόστολος
7. Τομπουλίδου Μαρία
8. Πατρώνη μαρία
9. Μπάτσικας Θεόδωρος

ΥΠΟΘΕΜΑ

Η γυναίκα στην αρχαία Ελληνική θρησκεία και το Χριστιανισμό

ΟΜΑΔΑ Γ

Η θέση της γυναίκας στις θρησκείες και τους πολιτισμούς

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

10. Λιόλιος Παναγιώτης
11. Γιαννακόπουλος Φώτιος
12. Λευθεριώτης Αιμίλιος
13. Φραντζής Χρήστος
14. Διαμαντόπουλος Κων/νος

ΥΠΟΘΕΜΑ

*Η γυναίκα στις μεγάλες θρησκείες (Ιουδαισμός-Ισλάμ-
Ινδουισμός- Βουδισμός- Κινέζικη θρησκεία-Ιαπωνική θρησκεία)*

ΟΜΑΔΑ Δ

15. Αθανασόπουλος Βσίλης
16. Διαμαντοπούλου Δήμητρα
17. Καιμακά Νιόβη
18. Κουβεριανός Γρηγόριος
19. Μποβιάτσήμητρα

ΥΠΟΘΕΜΑ

Η θέση της γυναίκας στους διάφορους πολιτισμούς

1. Η γυναίκα στη ΠΔ και ΚΔ

1.1 Παλαιά Διαθήκη

Στην Παλαιά Διαθήκη εξ αρχής υποδηλώνεται η ισότητα της γυναίκας με τον άντρα. Η γυναίκα είναι **«οστούν εκ των οστέων»** και **«σαρξ εκ της σαρκός»** του Αδάμ . Δεν δημιουργείται από ένα διαφορετικό και κατώτερο υλικό, αλλά από το υλικό (το σώμα) του άντρα. Η γυναίκα δημιουργείται ως βοηθός . **«Βοηθός» δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση «δούλος» ή «υπηρέτης», γιατί αυτή η λέξη χρησιμοποιείται ακόμη και για τον ίδιο το Θεό** . Η δημιουργία της γυναίκας από το πλευρό υποδηλώνει την ισοτιμία. Αν δημιουργόταν από υψηλότερο ή από χαμηλότερο σημείο, θα ήταν ανώτερη ή κατώτερη, αντίστοιχα, του άντρα. Επίσης η γυναίκα δημιουργείται ούτε από μπροστά ούτε από πίσω του Αδάμ, για να μη φανεί ότι η γυναίκα προηγείται ή έπεται του άντρα. Δημιουργήθηκε από την πλευρά, για να φανεί ότι άντρας και γυναίκα είναι πλάι-πλάι, ισότιμοι. Πολύ σημαντικό είναι ότι ο Θεός, κατά τη διάπλαση της γυναίκας, θέτει τον Αδάμ σε ύπνωση, ώστε αυτός να μη συμμετέχει καθόλου στη δημιουργία της. Διότι, αν τυχόν συμμετείχε ο Αδάμ – ακόμη κι αν απλώς συγκατάνευε στη λήψη της πλευράς του, ξύπνιος – αυτό θα

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

έδειχνε την ανωτερότητά του έναντι της γυναίκας, αφού αυτός θα την είχε (συν)δημιουργήσει ή επικροτήσει.

Όπως βλέπουμε από την Παλαιά Διαθήκη:

-Η γυναίκα ρωτά το Θεό απευθείας, δίχως τη διαμεσολάβηση του άντρα της. Ο Θεός της απαντά απευθείας, δίχως να έχει μεσολαβητή το σύζυγό της.

-Ο Θεός ακούει τις γυναίκες όπως και τους άντρες. Ο Θεός κάνει διάλογο με γυναίκες .

-Ο Θεός εμφανίζεται και σε γυναίκες. Η πρώτη μετα-Αδαμιαία εμφάνιση του «αγγέλου του Κυρίου» (του Λόγου), είναι σε γυναίκα, την Άγαρ.

-Ο Θεός παρομοιάζει τον εαυτό του με γυναίκα-μητέρα, προκειμένου να δείξει την αγάπη του προς το λαό του, π.χ. ΗΣΑΪΑΣ ΕΣΤ: 13: "ως ει τινα μήτηρ παρακαλέσει, ούτως καγώ παρακαλέσω υμάς, και εν Ιερουσαλήμ παρακληθήσεσθε". Επίσης, παρομοιάζει τον Ισραήλ με τη γυναίκα-σύζυγό του, π.χ. ΙΕΡΕΜΙΑΣ Γ: 20: "πλήν ως αθετεί γυνή εις τον συνόντα αυτη, ούτως ηθέτησεν εις εμέ ο οίκος Ισραήλ, λέγει Κύριος". Δεν θα χρησιμοποιούσε, μέσω των προφητών του, ο (υποτιθέμενος ανδρικός) Θεός τέτοιες παρομοιώσεις, αν δεν εκτιμούσε τη γυναίκα.

-Η κοπέλα ρωτιέται (δεν την διατάζουν ούτε την αναγκάζουν) από την οικογένειά της, αν θέλει να αναχωρήσει για τη χώρα του μνηστήρα της. Ο Θεός ορίζει οι ανύπαντρες κοπέλες, που είναι ορφανές από πατέρα, να παντρευτούν η καθεμιά όποιον

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

της αρέσει, αρκεί αυτός να είναι από την ίδια φυλή, ώστε να μην μεταβιβάζεται η πατρική περιουσία από τη μια φυλή σε άλλη.

-Υπάρχουν εδάφια τα οποία μιλούν (όχι επικριτικά) για το στολισμό μιας γυναίκας και κοπέλας.

-Ο Θεός δίνει δίκαιο σε κοπέλες που ζητούσαν την περιουσία του πατέρα τους, λέγοντας πως αν κάποιος δεν έχει γιο και πεθάνει, η κόρη του προηγείται στη σειρά από τον αδερφό του.

-Η σύζυγος έχει το δικαίωμα να δίνει στο παιδί της, ζώντος του πατέρα, όνομα.

-Η σύζυγος προτρέπει τον άντρα της να κοιμηθεί με τη δούλη τους κι αυτός υπακούει. Ο Θεός λέει στο σύζυγο να υπακούσει στη γυναίκα του, σε όλα όσα του πει.

-Η σύζυγος έχει δικαίωμα λόγου στην εκλογή συζύγου του παιδιού της κι ο σύζυγός της την ακούει.

-Η γυναίκα συνιστά νομικώς αξιόπιστο μάρτυρα κατηγορίας, όπως ακριβώς είναι ο άντρας, διότι ορίζεται πως κάθε καταδικαστική απόφαση πρέπει να στηρίζεται σε μαρτυρία δύο ή τριών μαρτύρων, ενώ ταυτόχρονα ορίζεται πως για την καταδίκη ενός απειθούς γιου είναι αρκετή η μαρτυρία του πατέρα και της μητέρας. Αν η σύζυγος, η γυναίκα, δεν θεωρούνταν αξιόπιστος μάρτυρας, δεν θα αρκούσε η μαρτυρία του πατέρα. Ισότητα άντρα και γυναίκας ως προς την μαρτυρία, λοιπόν.

-Η άτεκνη χήρα κληρονομεί την περιουσία του άντρα της και έχει δικαίωμα να την πουλήσει. Οι γυναίκες κατείχαν δούλους.

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

-Ο Θεός της Π.Δ. ορίζει ότι όποιος είναι νιόπαντρος δε θα λάβει μέρος σε πόλεμο και δε θα του επιβληθεί κανένα άλλο δημόσιο καθήκον, ώστε να μείνει ελεύθερος επί ένα έτος σπίτι του, για να δώσει χαρά στη σύζυγό του. Όχι για να απολαύσει ο στρατεύσιμος νιόπαντρος τη σύζυγό του, αλλά για να απολαύσει αυτή τον σύζυγό της, απαλλάσσεται αυτός από στρατιωτικές υποχρεώσεις.

-Ο Θεός είχε αποκλείσει για πάντα τους Μωαβίτες από το να γίνουν λαός του. Η μία και μοναδική εξαίρεση ήταν μια γυναίκα, η Μωαβίτισσα Ρουθ.

-Ο Θεός καθιερώνει απόλυτη ισότητα στην τιμή που αποδίδουν τα παιδιά στον πατέρα και τη μητέρα τους.

-Ο Θεός ορίζει ίδια μεταχείριση για τον δούλο και την δούλη.

-Ο Θεός ορίζει το ίδιο χρονικό διάστημα (7 έτη) για την απελευθέρωση του δούλου ή της δούλης, καθιερώνοντας ισότητα και σ' αυτό ακόμη το ζήτημα.

-Ο Θεός ορίζει την ίδια τιμωρία για το φόνο ανδρός και γυναίκας, γιου και κόρης.

-Ο Θεός ορίζει την ίδια τιμωρία για άντρα και γυναίκα, αν αυτοί αποστατήσουν από αυτόν.

-Ο Θεός ορίζει την ίδια τιμωρία για τον άντρα ή τη γυναίκα που μοιχεύει. Μάλιστα ο άντρας που βιάζει ανυπεράσπιστη κοπέλα θανατώνεται, ενώ σ' αυτήν δεν επιβάλλεται καμία τιμωρία. Επιπλέον, ο σύζυγος που, επειδή θέλει να χωρίσει, συκοφαντεί την γυναίκα του, αλλά αποδειχτεί ψεύτης, πληρώνει πρόστιμο

επειδή διέβαλε και εξευτέλισε το όνομά της και δε μπορεί να τη διαζευχτεί ποτέ.

-Ο Θεός ορίζει την ίδια διαδικασία εξιλασμού και άφεσης των αμαρτημάτων για τον άντρα και τη γυναίκα.

-Ο Θεός απαγορεύει στον γονιό να εκπορνεύσει την κόρη του.

-Ο Θεός της Π.Δ. διέταζε τους Ισραηλίτες, ότι αν σε κάποιον του αρέσει κάποια από τις αιχμάλωτες ξένου έθνους, οι οποίες πάρθηκαν με νικηφόρο πόλεμο και θέλει να την λάβει ως γυναίκα, πρώτα θα περιμένει ένα μήνα και ύστερα θα έχει σχέσεις μαζί της. Αν πάλι, έπειτα ο Ισραηλίτης άντρας θελήσει να τη χωρίσει, υποχρεούται να της χαρίσει την ελευθερία και με κανένα τρόπο δε θα την πουλήσει ως δούλη.

-Οι γυναίκες παίζουν σημαντικό κι όχι παθητικό ρόλο στην ιστορία της Π.Δ. π.χ. οι Αιγύπτειες μαίες αρνούνται να σκοτώνουν τα αρσενικά νεογέννητα παιδιά των Εβραίων, γι' αυτό κι ο Θεός τις ευεργετεί. Υπάρχουν τρία βιβλία της Π.Δ. που τιτλοφορούνται με ονόματα κοινών γυναικών.

1.2 Καινή Διαθήκη

Όσον αφορά τη θέση της γυναίκας στον χριστιανισμό έχουν διατυπωθεί πολλές θέσεις και τοποθετήσεις. Στα βιβλία της καινής διαθήκης υπάρχουν διηγήσεις, όπου οι γυναίκες εκτός του ότι εμπλέκονται στην ροή των γεγονότων, παίζουν καθοριστικά πρωταγωνιστικό ρόλο. Ο Χριστός δεν κάνει διακρίσεις, τοποθετεί στο ίδιο σκαλί άνδρα και γυναίκα. επειδή

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

όμως εκείνη την εποχή κυριαρχούσε άλλη ηθική και κοινωνική κοσμοθεωρία και τάξη. οι πρωτοχριστιανικές κοινότητες αναγκάζονται σε ορισμένα τουλάχιστον σημεία διαβίωσης να ακολουθούν συγκεκριμένους συμβιβασμούς. Ιδιαίτερα εντός της οικογένειας υπάρχουν σε μερικά βιβλία της Καινής Διαθήκης κατάλογοι ηθικών διατάξεων και συγκεκριμένες συστάσεις συμπεριφοράς ανάμεσα στη γυναίκα και τον άνδρα, στους γονείς και τα παιδιά, στους δούλους και τους κυρίους. Πέρα από το αδιάψευστο γεγονός, ότι ο Χριστός με την τοποθέτησή του έναντι των γυναικών παραβίασε πολλές κοινωνικοπολιτιστικές διατάξεις της εποχής του. Χαρακτηριστικό το παράδειγμα στο Μκ 3,31-35, όπου μεταξύ των άλλων ο Χριστός αντιπαρέρχεται τη μητέρα του και προβάλλει ως κύριο κριτήριο τη χειροπιαστή πίστη. Ο Ιησούς πλησιάζει, εμπνέει και συνδιαλέγεται με τις γυναίκες του καιρού του πολλές φορές κατά τρόπο σκανδαλιστικό για τους άλλους, συμπεριλαμβανομένων και των δώδεκα μαθητών του. Ο Ιησούς εκτός των άλλων επεμβαίνει και για την αποκατάσταση γυναικών που επλήγησαν από κοινωνικές αδικίες (όπως χήρες ή γυναίκες με χρηματικά χρέη) καθώς επίσης και για τη στήριξη γυναικών που υπήρξαν θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης (όπως εκδιδόμενες γυναίκες). Έτσι βρίσκει το θάρρος να μεσολαβήσει στον παρ' ολίγον λιθοβολισμό μίας μοιχευομένης γυναίκας με την αποστομωτική του πρόκληση: „ο αναμάρτητος υμών πρώτος επ' αυτήν βαλέτω λίθον“ (Ιν 8,7). Το χαρακτηριστικότερο δείγμα του νέου ριζοσπαστικού τρόπου κατανοήσεως και αξιολογήσεως του

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

γυναικείου φύλου εκ μέρους του Χριστού είναι το ζήτημα της μαθητείας γυναικών κοντά του. Είναι πολύ ενδιαφέρον το γεγονός ότι υπήρξε κάποιος πυρήνας γυναικών που ακολούθησε το Χριστό στο μεγαλύτερο μέρος της δράσης του και μάλιστα μέχρι το θάνατο και την ανάστασή του. Όχι μόνο γύρω από το Χριστό, αλλά και εντός των κύκλων των συνεργατών του Αποστόλου Παύλου ευρίσκονται αρκετές γυναίκες, που του συμπαραστέκονται και παίζουν ασφαλώς σημαντικό ρόλο στις πρωτοχριστιανικές κοινότητες. Είναι λοιπόν αναμφισβήτητο ότι έχουμε μια έντονη δραστηριότητα και ενεργό συμμετοχή των γυναικών στο ιεραποστολικό έργο του Παύλου στην Αποστολική Εκκλησία, κάτι το οποίο δεν προκύπτει, μόνο από τις παύλειες επιστολές. Πέρα όμως από αυτά τα σαφή γεγονότα, είναι αναντίρρητο επίσης ότι στις επιστολές του Παύλου αναφορικά με τη θέση και τις προσφερόμενες υπηρεσίες των γυναικών στις κοινότητες που ίδρυσε παρουσιάζεται μία εκ πρώτης όψεως περιπεπλεγμένη εικόνα, που οδηγεί μάλιστα πολλές φορές και σε οφθαλμοφανείς αντιφάσεις. Εξετάζοντας τη γενική συγγραφική κατεύθυνση των βιβλίων της Καινής Διαθήκης διαπιστώνουμε έντονη την παρουσία των γυναικών στα τεκταινόμενα τόσο στα χρόνια της επί γης παρουσίας του Ιησού Χριστού όσο και στις επόμενες αποστολικές γενεές. Υπάρχουν και γυναίκες που πλαισιώνουν το Χριστό και τους δώδεκα, γυναίκες που ακολουθούν το Μεσσία από το Βορρά μέχρι το Νότο, γυναίκες που διαθέτουν πολλά ή όλα τα περιουσιακά τους στοιχεία (χρήματα, υλικά είδη, τρόφιμα, ακίνητα) για να στηρίξουν το σωτηριώδες έργο του ευαγγελισμού των ανθρώπων.

2.Η γυναίκα στην αρχαία Ελληνική θρησκεία και το Χριστιανισμό

2.1 Οι γυναίκες ιερείς στην Αρχαία Ελλάδα

Οι θεές στην αρχαία Ελλάδα υπηρετούνταν από γυναίκες διακόνισσες, επικεφαλής των οποίων ήταν η ιέρεια, με το αξίωμα συχνά ισόβιο. Το πρώτιστο καθήκον της ιέρειας ήταν η επίβλεψη αλλά και ολόκληρη η εποπτεία των λατρευτικών τελετών, προσευχών και προσφορών. Ταυτόχρονα προστάτευε και ήλεγχε τον βωμό, τον ναό και όλη την περιουσία της θεάς με τον πιο ευσυνείδητο και σχολαστικό τρόπο, ώστε να μην προκαλέσει τον θυμό της τιμώμενης θεότητας. Από τον Όμηρο ακόμη μας παραδίδεται (Ιλιάδα Ζ 296-300) ότι μόνο η ιέρεια μπορούσε να ανοίξει τον ναό ή το άβατο του ναού, το άδυτο, ενώ όλες οι τελετουργικές πράξεις πραγματοποιούνταν μόνο υπό την παρουσία της.

Στην Αθήνα οι δύο πιο σημαντικές ιέρειες ήταν της Αθηνάς της Πολιάδος (στην Ακρόπολη), προστάτιδας της πόλης, και της Δήμητρας και της Κόρης στην Ελευσίνα. Αυτές οι ιέρειες

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

ασκούσαν εξουσία με πλήρη ανεξαρτησία και ήταν σημαίνοντα πρόσωπα της αθηναϊκής κοινωνίας, καταγόμενα από αριστοκρατική οικογένεια.

Τα παραδείγματα ουκ ολίγα για τη θέση των ιερειών:

Μια ιέρεια της Αθηνάς στην πόλη των Αθηνών απαγόρευσε στον βασιλιά της Σπάρτης Κλεομένη να εισέλθει στον ναό. Επίσης, μια ιέρεια της Ελευσίνας δεν υπάκουσε στη διαταγή του αθηναϊκού λαού να αναθεματίσει αυτούς που είχαν καταδικαστεί για τη διακωμώδηση των Ελευσινίων Μυστηρίων (είχε κατηγορηθεί και ο Μιλτιάδης). Στη Δωδώνη, στον ναό της Ήρας στο Άργος, όπως και σε άλλα μέρη του ελληνικού κόσμου, οι ιέρειες έχαιραν μεγάλου θαυμασμού και τα ονόματά τους καταγράφονταν ως και πίσω στους μυθικούς χρόνους, ενώ αγάλματά τους στήνονταν στον περίβολο του ναού.

Ωστόσο ο ρόλος της γυναίκας στη θρησκεία δεν σταματά εδώ, αντιθέτως αρχίζει από την ηλικία των 7 ετών. Τέσσερα κορίτσια 7 ετών, ύστερα από διαμονή ενός χρόνου στην Ακρόπολη των Αθηνών, έπρεπε να κατεβαίνουν τη νύχτα, στην εορτή των Αρρηφορίων, από το ιερό της Αθηνάς στο ιερό της Αφροδίτης, χωρίς να γνωρίζουμε άλλες λεπτομέρειες για το τελετουργικό. Στην ηλικία των 10 ετών τα κορίτσια μπορούσαν να αλέθουν ιερό κριθάρι για προσφορές των αλφίτων (κριθάλευρα) στην Αθήνα. Κατόπιν μπορούσαν να υπηρετήσουν ως μικρές άρκτοι στο ιερό της Αρτέμιδος στη Βραυρώνα, φορώντας τον κροκωτό, ένα βαθυκίτρινο πέπλο βαμμένο με το φυτό κρόκο. Τέλος, εκατό διακεκριμένες παρθένες, οι

κανηφόροι, μετέφεραν σε πομπή ιερά καλάθια προς το ιερό της Αθηνάς της Πολιάδος.

Οι ενήλικες γυναίκες επιτελούσαν πολλά θρησκευτικά καθήκοντα, όπως η ύφανση του νέου πέπλου του αγάλματος της Αθηνάς στην Αθήνα, στο οποίο συμμετείχαν άνω των εκατό και λέγονταν Εργαστίνας. Επιπλέον όλες οι σύζυγοι πολιτών ελάμβαναν μέρος σε όλες τις θρησκευτικές λατρείες, όπως η γιορτή των Θεοδοριών, λατρεία της θεάς Δήμητρας, όπου αποκλείονταν αυστηρά οι άντρες, όπως και από άλλες αρχαίες λατρείες γονιμότητας.

2.2 Η ιέρεια του Απόλλωνα στους Δελφούς

Στα τέλη του 2ου αι. π.Χ., Αθηναίοι προσκυνητές ξεκινούσαν εν πομπή και διένυσαν την απόσταση των εκατόν εξήντα χιλιομέτρων μεταξύ της Αθήνας και του Ιερού του Απόλλωνα στους Δελφούς. Εκεί γιόρταζαν τα Πύθια προς τιμήν του Απόλλωνα. Ένα άτομο ξεχώριζε ανάμεσα στους συμμετέχοντες, η Χρυσή, η ιέρεια της Αθηνάς Πολιάδος. Για την συμβολή της στην ανάδειξη των Πυθίων σε γιορτή που έκανε υπερήφανες και τις δύο πόλεις, οι κάτοικοι των Δελφών την τίμησαν με τον στέφανο του Απόλλωνα και αποφάσισαν με ειδικό ψήφισμα να παραχωρήσουν στην ίδια και όλους τους απογόνους της μια σειρά από σημαντικά δικαιώματα και προνόμια. Ανάμεσα σε αυτά ήταν και το αξίωμα της προξένου - ειδικής επίτιμης αντιπροσώπου της Αθήνας στους Δελφούς. Της δόθηκε ακόμη το δικαίωμα να συμβουλευεται το Μαντείο, δικαστική προτεραιότητα, ασυλία, θέση στην πρώτη σειρά σε όλους τους αγώνες που διοργάνωνε η πόλη, δικαίωμα

ιδιοκτησίας ακινήτων, καθώς και φορολογική ατέλεια! Το γεγονός ότι όλα αυτά τα προνόμια μπορούσαν εφεξής να μεταβιβαστούν σε όλους τους απογόνους της κατέστησε την Χρυσηίδα γυναίκα με εξαιρετικό κύρος και επιρροή, τόσο εντός όσο και εκτός του στενού οικογενειακού της περιβάλλοντος.

Στην Αθήνα, τα εξαδέλφια της έστησαν άγαλμα της διάσημης συγγενούς τους στην Ακρόπολη. Το ψήφισμα του λαού των Δελφών και η επιγραφή στην βάση του αγάλματος της Χρυσηίδας στην Ακρόπολη μας δίνουν κάποια -ελάχιστα- στοιχεία για την ζωή αυτής της εξαιρετικής γυναίκας. Μαρτυρούν την περίοπτη θέση και την ευχέρεια κινήσεων της Χρυσηίδας, με χαρακτηριστικά παραδείγματα τις πομπές από την Αθήνα προς τους Δελφούς, τις πρώτες θέσεις στους δελφικούς αγώνες, την ιδιοκτησία ακινήτων και την μόνιμη τοποθέτηση του αγάλματός της στην Ακρόπολη. Ως ιέρεια της Αθηνάς, η Χρυσίς κατείχε δημόσιο αξίωμα συγκρίσιμο και ισότιμο με εκείνο των ιερέων που υπηρετούσαν τους θεούς στην Αθήνα.

2.3 Οι ιέρειες γενικότερα

Η Χρυσίς δεν ήταν η μόνη ιέρεια που απέλαυε καθεστώς ανάλογης περιωπής. Μάλιστα, τα αρχαιολογικά αρχεία βεβαιώνουν την εξέχουσα θέση των ιερειών όχι μόνο στην Αθήνα, αλλά και σε ολόκληρο τον ελληνικό κόσμο. Οι ιέρειες ηγούνταν πομπών, φύλασσαν τους θησαυρούς των ναών, άναβαν την φωτιά στους βωμούς των ιερών και προΐσταντο των θυσιών. Μαθαίνουμε ότι οι ιέρειες έπαιρναν τον λόγο ενώπιον της Βουλής και του Δήμου, έθεταν την σφραγίδα τους σε

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

επίσημα έγγραφα και απέπεμπαν τους παρείσακτους από τα ιερά. Επιγραφές αφιερωμάτων μαρτυρούν την γενναιοδωρία των ιερειών ως ευεργετιδών της πόλης τους και των ιερών τους, όπου έχτιζαν ναούς, αγορές και υδατοδεξαμενές. Μαρτυρούν επίσης την περηφάνια που ένιωθαν οι ίδιες για την ανέγερση των αγαλμάτων τους, αλλά και την εξουσία τους ως προς την τήρηση των κανονισμών στα ιερά. Επιγραφές και επιτύμβια ανάγλυφα επιβεβαιώνουν ότι οι ιέρειες κηδεύονταν δημοσία δαπάνη με μεγάλες πομπές, και ότι στην μνήμη τους ανεγείρονταν εντυπωσιακά ταφικά μνημεία.

Απεικονίσεις και επιγραφές επιβεβαιώνουν τα προνόμια που λάμβαναν οι ιέρειες σε αντάλλαγμα για τις υπηρεσίες τους.

Το γυναικείο ιερατικό αξίωμα ήταν απολύτως συνυφασμένο με την μορφολογία της γυναικείας λυρικής χορείας, η οποία, από τον 5ο αι. π.Χ., αποτελούσε κεντρικό σημείο της εκπαίδευσης και της κοινωνικοποίησης των γυναικών, από την παιδική τους ηλικία έως την ωριμότητα. Ο Πλάτωνας υποστήριζε ότι η χορεία αποτελούσε το σύνολο της παιδείας.

Η συμμετοχή σε λατρευτικές δραστηριότητες είχε θετική επιρροή στην ζωή των Ελληνίδων, καθώς τους πρόσφερε, μεταξύ άλλων, μιαν αίσθηση κοινότητας και ταυτότητας. Οι κύκλιοι χοροί σε χώρους λατρείας έδιναν επίσης την ευκαιρία στις κοπέλες που βρίσκονταν σε ηλικία γάμου να εμφανίζονται δημοσίως μπροστά στους συμπολίτες τους. Καθώς η εξέχουσα θέση στην διοργάνωση εορταστικών εκδηλώσεων επέτρεπε την προώθηση των οικογενειακών συμφερόντων, πράγμα επωφελές

Η θέση της γυναίκας στις θρησκείες και τους πολιτισμούς

για γυναίκες και άνδρες, ήταν σημαντική η επιρροή των ιερειών στην επιτυχή λειτουργία του όλου συστήματος.

2.3 Οι γυναίκες στη Σπάρτη

Σε καμία Ελληνική πόλη στην αρχαία Ελλάδα οι γυναίκες δεν απολάμβαναν την ίδια ελευθερία και κοινωνική θέση όπως οι Σπαρτιάτισσες. Μόνο στη Σπάρτη οι γυναίκες διέθεταν οικονομική δύναμη και επιρροή. Τα κορίτσια ασχολούνταν με τον αθλητισμό και ελάμβαναν δημόσια εκπαίδευση εν αντιθέσει με άλλες πόλεις, όπου οι περισσότερες γυναίκες ήσαν τελείως αγράμματες. Επισκέπτες από άλλες Ελληνικές πόλεις σχολίαζαν για τις Σπαρτιάτισσες ότι όχι μόνο είχαν άποψη, που δεν φοβόντουσαν να εκφράσουν δημόσια, αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις ανάγκαζαν τους συζύγους τους να τις αποδεχθούν!

Οι αρχαίες Σπαρτιάτισσες δεν ήταν τόσο ελεύθερες όσο οι σύγχρονες γυναίκες. Οι κύριοι ρόλοι τους στην κοινωνία, ήταν της συζύγου και μητέρας. Οι πατέρες επέλεγαν τους συζύγους γι' αυτές και δεν είχαν το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι. Παρ' όλα αυτά, απολάμβαναν τέτοιας κοινωνικής θέσης και δικαιωμάτων που ήταν «σκανδαλώδη» για το σύνολο του αρχαίου κόσμου. Η ελευθερία και κοινωνική υπόσταση των Σπαρτιατισσών άρχιζε από την γέννησή τους. Οι νόμοι της Σπάρτης απαιτούσαν τα θηλυκά βρέφη και παιδιά να έχουν την ίδια φροντίδα και ανατροφή, όπως τα αδέρφια τους – σε αντίθεση με άλλες ελληνικές πόλεις, όπου τα κορίτσια είχαν περισσότερες πιθανότητες να «απορριφθούν» κατά τη γέννηση, καθότι τρεφόντουσαν με λιγότερο θρεπτικές τροφές από τους αδελφούς τους και δεν τους επιτρεπόταν να ασκηθούν. Επιπλέον όπως και τα αδέρφια τους, τα κορίτσια στην Σπάρτη παρακολουθούσαν δημόσιο σχολείο, αν και για μικρότερο χρονικό διάστημα από ότι τα αγόρια. Στο σχολείο είχαν τη δυνατότητα και ενθαρρύνονταν να συμμετέχουν στις αθλητικές δραστηριότητες. Αλλά όπως επισημαίνει ο Πλάτων στον Πρωταγόρα (342d) η εκπαίδευση δεν ήταν καθαρά σωματική. Στην Σπάρτη «δεν ήταν μόνο οι άνδρες αλλά και οι γυναίκες που υπερηφανεύονταν για την πνευματική καλλιέργειά τους». Αυτό ήταν κάτι περισσότερο από απλή παιδεία.....ήταν συστηματική εκπαίδευση στη ρητορική και φιλοσοφική σκέψη.

Επιπλέον τα κορίτσια στην Σπάρτη δεν παντρευόντουσαν πολύ μεγαλύτερους άνδρες, πρακτική η οποία ήταν συνήθης σε άλλες ελληνικές πόλεις. Εκτιμάται ότι οι περισσότερες γυναίκες Σπαρτιάτισσες ήταν μόνο τέσσερα έως πέντε έτη νεώτερες από τους συζύγους τους. Το δε γεγονός του ενδιαφέροντος της Σπάρτης για την γέννηση υγιών παιδιών δεν αναιρεί την προστασία των κοριτσιών από τις αρχές του γάμου.

Επειδή οι άρρενες πολίτες της Σπάρτης ήταν υποχρεωμένοι να αφιερώνουν τη ζωή τους στις στρατιωτικές και άλλες μορφές της δημόσιας υπηρεσίας, οι οικοδέσποινες της Σπάρτης φρόντιζαν τα κτήματα των συζύγων τους. Αυτό σήμαινε

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: *Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς***

ότι οι Σπαρτιάτισσες έλεγχαν τον οικογενειακό πλούτο και στην πραγματικότητα, το σύνολο της αγροτικής οικονομίας (το εμπόριο και οι κατασκευές ήταν στην αρμοδιότητα των περιόικων). Ο Σπαρτιάτης πολίτης ήταν εξαρτώμενος από την απόδοση της γυναίκας του προκειμένου να πληρώσει το φαγητό και τα δίδακτρα του γιου του κατά τη διάρκεια της «αγωγής». Αυτή η οικονομική δύναμη ήταν ιδιαίτερα έντονη στην Σπάρτη, σε αντίθεση με πόλεις όπως η Αθήνα, όπου ήταν παράνομο για μια γυναίκα να ελέγχει περισσότερα χρήματα από ότι χρειάζεται για να αγοράσει ένα δοχείο σιτηρών.

Το σπουδαιότερο είναι ότι οι Σπαρτιάτισσες μπορούσαν να κληρονομήσουν και να μεταφέρουν τον πλούτο. Οι Αθηναίες αντίθετα δεν ήσαν ποτέ κληρονόμοι και όλα τα περιουσιακά στοιχεία περνούσαν στον επόμενο αρσενικό συγγενή, ο οποίος το πολύ να αναγκαζόταν να παντρευτεί την κληρονόμο, προκειμένου να διεκδικήσει την κληρονομιά – μια ρύθμιση που συχνά οδηγούσε τους άνδρες να απορρίπτουν προηγούμενη σύζυγό τους, αν και άμεμπτη, μόνο και μόνο για να οικειοποιηθούν την κληρονομιά ενός συγγενή. Η εν λόγω

οικονομική δύναμη είχε ως αποτέλεσμα την κοινωνική άνοδο των Σπαρτιατισσών. Αυτό καταδεικνύεται σαφώς από τις σύγχρονες περιγραφές σύμφωνα με τις οποίες είχαν «άποψη» (ακόμη και πολιτική). Ο Αριστοτέλης υποστήριζε ότι «οι Σπαρτιάτες διοικούνταν από τις συζύγους τους» και ανέφερε την ελευθερία των Σπαρτιατισσών ως έναν από τους δύο λόγους για τους οποίους το Σύνταγμα της Σπάρτης ήταν κατακριτέο.

2.4.Οι γυναίκες στην αρχαία Αθήνα

2.4.1Ο ρόλος της Αθηναίας στην οικογένεια

Στην Αθήνα η πρώτη κύρια δυσκολία που αντιμετώπιζε ένα νεογέννητο κορίτσι ήταν να του επιτραπεί να ζήσει. Εξαρτιόνταν άμεσα από την απόφαση του πατέρα η έκθεση του νεογνού σε μια ερημική περιοχή, καθώς η γέννηση ενός θηλυκού μέλους θεωρούνταν ανώφελο και επιπρόσθετο έξοδο για τον οίκο, εφόσον μάλιστα σε ένα κατεξοχήν πατριαρχικό σύστημα κληρονομιάς δεν είχε τη δυνατότητα να διατηρήσει το οικογενειακό όνομα και συνεπώς τα οικογενειακά περιουσιακά στοιχεία.

Βασική αρχή στην αθηναϊκή κοινωνία ήταν το ότι η γυναίκα τελούσε μονίμως υπό ανδρική κηδεμονία. Η νέα κοπέλα μέχρι το γάμο της εξαρτάται άμεσα από τον πατέρα της. Όταν έφθανε στην αποδεκτή κοινωνικά ηλικία γάμου, η οποία σύμφωνα με τις τότε αντιλήψεις υπολογίζονταν με βάση τη γυναικεία ήβη, ο πατέρας της επέλεγε το μέλλοντα σύζυγό της. Σε πιο σπάνιες περιπτώσεις, σύμφωνα με ένα παλαιότερο έθιμο,

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

η νύφη αποτελούσε το έπαθλο αγώνων που προκήρυσσε ο πατέρας της και ακόμη σπανιότερα η ίδια επέλεγε το γαμπρό.

Η τελετή του γάμου περιλάμβανε δύο βασικές διαδικασίες. Η πρώτη ήταν ο αρραβώνας ή εγγύη, στον οποίο η παρουσία της νύφης δεν ήταν υποχρεωτική. Στην πράξη ήταν η υπογραφή του προγαμιαίου συμβολαίου, όπου καθορίζονταν το ύψος της προίκας. Στη συνέχεια ακολουθούσε η έκδοση, που αποτελούσε την κυρίως τελετή της παράδοσης της κοπέλας στο σύζυγο ο οποίος αναλάμβανε πλέον την κηδεμονία της. Ως παντρεμένη πλέον, στο σπίτι του ανδρός της, η πρώτη φροντίδα της ήταν να κάνει ιερές σπονδές μπροστά στην εστία. Από τούδε και στο εξής συμμετέχει ενεργά στις οικογενειακές θρησκευτικές τελετές.

Η βασική ευθύνη της, όμως, ήταν η διαχείριση του οίκου. Μέσω της χρηστής διαχείρισης ενός αθηναϊκού οίκου από τη νοικοκυρά θα επιτυγχάνονταν η ευημερία και η μακροημέρευση του. Για το λόγο αυτό ο σύζυγος και κύριος του οίκου, από την πρώτη στιγμή αναλάμβανε να εξηγήσει το βασικό αυτό καθήκον στη νεαρή γυναίκα του. Η ίδια κατοικούσε στο γυναικωνίτη που περιλάμβανε τον κοιτώνα των συζύγων, τα δωμάτια των κοριτσιών και τα διαμερίσματα που εργάζονταν οι δούλες. Επέβλεπε και κατεύθυνε τους δούλους και φρόντιζε για τη σωστή τακτοποίηση των αγαθών και των πραγμάτων του σπιτιού. Οι αριστοκράτισσες γυναίκες επίσης, στα πλαίσια των οικιακών καθηκόντων τους, ασχολούνταν με την υφαντική και το ράψιμο του ρουχισμού. Επίσης είχαν επιφορτισθεί με την ανατροφή των παιδιών. Ενώ όμως με όλες αυτές τις ασχολίες οι ευκατάστατες Αθηναίες δεν έβγαιναν από το σπίτι, οι φτωχές αναγκαστικά δούλευαν εκτός σπιτιού. Ο Αριστοτέλης μάλιστα γράφει στα Πολιτικά ότι ήταν αδύνατον να εμποδίσει κανείς τις φτωχές γυναίκες να πηγαίνουν στην αγορά. Ανάμεσα σε άλλα εργαζόντουσαν ως εργάτριες μαλλιού, τροφοί, συλλέκτριες καρπών και σε μεγαλύτερη ηλικία ως πωλήτριες, όπως μας μαρτυρούν σχετικές παραστάσεις αγγείων.

2.4.2 Η κοινωνική ζωή της γυναίκας στην Αθήνα

Στο κοινωνικό πεδίο οι Αθηναίες συμμετείχαν στις κυριότερες θρησκευτικές γιορτές της πόλης. Στα Λήναια και στα Ανθεστήρια προς τιμήν του Διονύσου. Στα Ανθεστήρια υποδέχονταν τη γιορτή του ερχομού της ανοίξεως, των πρώτων λουλουδιών και του νέου κρασιού. Η γιορτή κρατούσε τρεις

ημέρες. Συμμετείχαν επίσης στην μεγάλη πομπή των Παναθηναίων που ήταν η επισημότερη γιορτή των αρχαίων Αθηνών προς τιμήν της πολιούχου της πόλεως θεάς Αθηνάς. Όλο το χρόνο, τέσσερις κοπέλες από καλές οικογένειες της Αθήνας, ύφαιναν το ιερό πέπλο. Το πέπλο αυτό ήταν κίτρινο και κεντημένο με σκηνές από τη Γιγαντομαχία. Έπειτα, το πέπλο μεταφερόταν γύρω-γύρω στην πόλη πάνω σε μια καρότσα με μορφή καραβιού, την οποία ακολουθούσε μια μεγαλοπρεπής, εορταστική πομπή. Στην πομπή, βάσει των απεικονίσεων της ανατολικής ζωφόρου του Παρθενώνα, οι κοπέλες κουβαλούν κάνιστρα, τα οποία θα παραδώσουν στον υπεύθυνο της τελετής.

Ουσιαστική συμμετοχή είχαν στα Θεσμοφόρια. Τα Θεσμοφόρια τελούνταν προς τιμή της θεάς Δήμητρας. Συμμετείχαν αποκλειστικά γυναίκες. Βασική αρχή των Θεσμοφορίων αποτελούσε ο αποκλεισμός του ανδρικού φύλου και η συγκρότηση μίας ένωσης γυναικών, μέσω της οποίας τονιζόταν ο ρόλος τους στη γονιμότητα και συμβολικά στην ευφορία της καλλιεργήσιμης γης. Ο εορτασμός τους διαρκούσε τρεις μέρες και ακολουθούσαν μία συγκεκριμένη τελετουργία. Οι γυναίκες κατά τη διάρκεια της γιορτής συγκεντρώνονταν στο ιερό της Δήμητρας και έτσι είχαν την ευκαιρία να περάσουν κάποιες μέρες μακριά από το σπίτι τους. Είχαν τη δυνατότητα να φέρουν μαζί τους και τα παιδιά τους, εάν αυτά βρίσκονταν σε ηλικία που ακόμη τα θήλαζαν. Οι σύζυγοι ήταν υποχρεωμένοι όχι μόνο να δώσουν τη συγκατάθεσή τους για να παραστούν οι γυναίκες τους στη γιορτή, αλλά και να αναλάβουν

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

τα προβλεπόμενα έξοδα. Στα Θεσμοφόρια δεν επιτρεπόταν η συμμετοχή των παρθένων.

Άλλη μία συμβολή των γυναικών στη δημόσια ζωή ήταν το ιερατικό αξίωμα που ασκούσαν στα πλαίσια της λατρείας των γυναικείων θεοτήτων. Τα καθήκοντα τους ήταν να επιβλέπουν και να διευθύνουν τις λατρευτικές τελετές, όπως τις προσευχές και τις προσφορές και να προστατεύουν την ιερή περιουσία. Μόνο η εκάστοτε ιέρεια είχε δικαίωμα να μεταβεί στο άβατο του ναού και καμία τελετουργική πράξη δεν μπορούσε να εκτελεστεί χωρίς την παρουσία της. Να τονιστεί επίσης ότι το ιερατικό αξίωμα αποτελούσε κληρονομικό δικαίωμα για τις γυναίκες ιερείς ή αγοραζόταν για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα.

Εντελώς διαφορετικά ζούσαν οι εταίρες. Απολάμβαναν ελευθερίες, ευρισκόμενες σε μια διαφορετική κατάσταση από τις υπόλοιπες γυναίκες. Σε αντίθεση με τις άλλες γυναίκες, αυτές είχαν γνώσεις της λογοτεχνίας και δεν τους ήταν άγνωστη η τέχνη. Η θέση των καλλιεργημένων και μορφωμένων εταίρων ήταν τελείως διαφορετική. Συμμετείχαν ελεύθερα στα συμπόσια των ανδρών. Στα σπίτια τους μαζεύονταν πλήθος νέων. Τις θαύμαζαν, έστηναν γι' αυτές χρυσά αγάλματα, οι ποιητές τις εγκωμιάζαν στα έργα τους. Πολλές έγιναν διάσημες για την εξυπνάδα και το πνεύμα τους όπως η Φρύνη, ενώ η αθηναϊκή λογοτεχνία γνωρίζει συλλογές επιγραμμάτων που γράφτηκαν από εταίρες.

2.4.3 Η θέση της γυναίκας στην πολιτική ζωή των Αθηνών

Στην καθεαυτό πολιτική ζωή των Αθηνών η θέση των γυναικών ήταν ανύπαρκτη. Οι γυναίκες δε θεωρούνταν πολίτες. Δεν είχαν δικαίωμα εγγραφής στους καταλόγους των πολιτών. Εγγράφονταν μόνο στους καταλόγους της φατρίας τους. Επιπλέον δεν είχαν δικαίωμα κατοχής εγγείου ιδιοκτησίας - επομένως ούτε κληρονομιάς-, το οποίο αποτελούσε βασικό κριτήριο για την ιδιότητα του πολίτη. Ακόμη δεν είχαν τη δυνατότητα άσκησης δικαιωμάτων. Δεν τους επιτρεπόταν δηλαδή να χειρίζονται οι ίδιες τις αστικές υποθέσεις τους. Για το λόγο αυτό εκπροσωπούσαν ενώπιον της πολιτείας από τον κύριο τους. Κατά συνέπεια στερούνταν των πολιτικών δικαιωμάτων που απολάμβαναν οι άνδρες. Ταυτόχρονα όμως έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη μεταβίβαση της ιδιότητας του

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: *Η θέση της γυναίκας στις θρησκείες και τους πολιτισμούς*

πολίτη. Έτσι, θα μπορούσαμε να πούμε ότι κατά κάποιο τρόπο ανήκαν, έστω εμμέσως στην ευρύτερη πολιτική κοινότητα.

Ο ρόλος αυτός συνίστατο στο γάμο. Ο μόνος νόμιμος γάμος στην αρχαία Αθήνα ήταν εκείνος που ένωνε έναν πολίτη με την αστή κόρη ενός άλλου πολίτη. Μάλιστα από το 451 π.Χ αυτό αποτέλεσε νόμο του αθηναϊκού κράτους με ψήφισμα από την Εκκλησία του Δήμου, κατόπιν εισηγήσεως του Περικλή. Απέβλεπε στην ομοιογένεια και τη συνοχή του πολιτικού σώματος. Βλέπουμε λοιπόν ότι η αστή δεν είχε δικαίωμα να συμμετέχει στα πολιτικά δρώμενα, παρότι προέρχονταν από το σώμα των πολιτών. Όμως, ένας Αθηναίος πολίτης ήταν απαραίτητο να έρθει εις γάμου κοινωνίαν με μία αθηναία αστή, προκειμένου τα παιδιά του να μη θεωρηθούν νόθα. Επιπρόσθετα, εάν επρόκειτο για αγόρια θα μπορούσαν να αποκτήσουν την πολύτιμη ιδιότητα του πολίτη και να έχουν δικαίωμα στην πατρική κληρονομιά.

Να αναφέρουμε επίσης την περίπτωση της επικλήρου. Ήταν γυναίκα που βρισκόταν να είναι η μοναδική κληρονόμος της πατρικής περιουσίας. Επειδή η ίδια δεν είχε δικαίωμα κατοχής γης, συνεπώς ούτε κληρονομιάς, είχε το δικαίωμα ο πλησιέστερος συγγενής να τη διεκδικήσει σε γάμο. Ο θεσμός αυτός υποδηλώνει την τεράστια σημασία που δίνονταν στα θέματα διαφύλαξης της περιουσίας του οίκου και της διατήρησης των γενών

3.Οι γυναίκες στο χριστιανισμό σήμερα

3.1 Γυναίκα και ιεροσύνη

Ιεροσύνη έχουν όλοι οι χριστιανοί. Τη λαμβάνουν με το μυστήριο του χρίσματος (γι' αυτό μπορούν να τελέσουν π.χ. το αεροβάπτισμα). Όμως η «ειδική ιεροσύνη», που επιτρέπει σ' έναν άνθρωπο να τελεί τα μυστήρια, περιορίστηκε στους άνδρες. Λόγος γι' αυτό δεν είναι ότι η γυναίκα δεν θεωρήθηκε «κατάλληλη» γι' αυτή την ευθύνη (ενώ θεωρήθηκε κατάλληλη για να γίνει μάνα του Θεού και να Τον φέρει στην ανθρωπότητα), αλλά παράγοντες όπως:

1. Η λατρεία μας είναι θυσία (η θεία Μετάληψη, επανάληψη με «μυστικό» τρόπο της σταύρωσης του Χριστού), και από την αρχαιότητα οι γυναίκες δεν τελούν θυσίες, λόγω της μητρότητας (η γυναίκα φέρνει τη ζωή, επομένως δεν την αφαιρεί).
2. Η λειτουργία είναι επανάληψη του Μυστικού Δείπνου, με τον επίσκοπο ή ιερέα στη θέση του Χριστού. Κατά τη διάρκειά της τελείται ξανά ο ιερός γάμος Θεού και ανθρωπότητας, στον οποίο

ο Χριστός είναι ο Νυμφίος και η Εκκλησία (=ανθρωπότητα) η Νύμφη. Ο Νυμφίος δεν θα μπορούσε να είναι γυναίκα.

3. Οι ειδωλολατρική θρησκεία είχε ιέρειες, που χρησιμοποιούνταν κυρίως σε οργανιστικές λατρείες της θεάς Γης («ιερόδουλες»). Ο χριστιανισμός θέλησε να διαφοροποιηθεί και διατήρησε την ιεροσύνη της Παλαιάς Διαθήκης, που ήταν μόνο ανδρική.

Ας σημειωθεί ότι καμιά από τις μεγάλες αγίες διδασκάλισσες του χριστιανισμού δεν ζήτησε ιεροσύνη για τον εαυτό της ή για το γυναικείο φύλο. Δεν τη χρειαζόνταν, γιατί σκοπός του χριστιανού δεν είναι η «κατάκτηση θέσεων», αλλά η ένωση με το Θεό, που πραγματοποιείται διά της αγάπης και στην οποία ο ιερέας δεν έχει κανένα προβάδισμα (ίσα ίσα, έχει τεράστιες ευθύνες που μπορεί εύκολα να του στοιχίσουν τη σωτηρία του). Η χάρη του Θεού και η χαρά του παραδείσου (που αρχίζει ήδη από αυτή τη ζωή) ήταν πλήρης μέσα τους. Στον αρχαίο και τον ορθόδοξο χριστιανισμό η ιεροσύνη δεν είναι εξουσιαστικός θεσμός, αλλά διακονία αυτοθυσίας (αντίστοιχη για τον άντρα με τη μητρότητα για τη γυναίκα). Δεν υπάρχει ούτε η εσφαλμένη παπική αντίληψη ότι ο ιερέας ή ο επίσκοπος είναι «αντιπρόσωπος» ή «εκπρόσωπος» του Θεού στη Γη. Ο Θεός δε χρειάζεται «αντιπροσώπους», γιατί ο Ίδιος είναι πάντα παρών. Ο άνθρωπος επικοινωνεί και ενώνεται με το Θεό ο ίδιος αυτοπροσώπως, όχι «μέσω του ιερέα». Ο ιερέας δεν επιχειρεί να οδηγήσει τον άνθρωπο στο Θεό «μέσω του εαυτού του», αλλά να τον καταστήσει ικανό ώριμο και ικανό να πλησιάζει το Θεό αυτοπροσώπως (με την υποσημείωση βέβαια ότι η προσέγγιση

προς το Θεό γίνεται προσωπικά, αλλά όχι «ατομικά», γιατί συνεπάγεται και προσέγγιση με τους άλλους ανθρώπους).

Ας σημειωθεί ότι η αγία Αικατερίνα, μέσα στη φυλακή, έκανε χριστιανούς τους 150 φιλοσόφους συγκρατούμενους της σχηματίζοντάς τους στο μέτωπο με λάδι το σημείο του σταυρού. Η πράξη αυτή ήταν μια ιερατική πράξη, που έγινε εξ ανάγκης, ελλείπει ιερέα και δυνατοτήτων για βάπτισμα (έλαβαν μετά το «βάπτισμα του αίματος» διά του μαρτυρίου τους). Και κανείς δε θεώρησε απαραίτητο ούτε καν να το σχολιάσει (ενώ ο βίος της αγίας διαβαζόταν κατ' εξοχήν στα μοναστήρια, γυναικεία και ανδρικά), γιατί ήταν αυτονόητο για όλους ότι είχε το δικαίωμα να το κάνει αυτό.

Το «αίτημα» για γυναικεία ιεροσύνη ξεκίνησε από το φεμινιστικό κίνημα, που εν πολλοίς είναι αθεϊστικό και προκατειλημμένο κατά της Εκκλησίας, την οποία θεωρεί ένα συντηρητικό θεσμό της ανδροκρατικής κοινωνίας (αλλά τη γνωρίζει μόνον ως παπική και προτεσταντική). Η ισότητα των φύλων επιδιώχθηκε με τη μεταμόρφωση της γυναίκας σε άντρα (καθιέρωση αντρικής ενδυμασίας, ανάληψη αντρικών συνηθειών, άσκηση αντρικών επαγγελμάτων) και απαξίωση του παραδοσιακού ρόλου της μητρότητας. Εκτός Εκκλησίας λοιπόν γυναίκες διαμαρτυρήθηκαν για κάτι, που οι εντός της Εκκλησίας μεγάλες αγίες δεν επιθυμούσαν για τον εαυτό τους. Σε μας το «αίτημα» αυτό πέρασε, επειδή είμαστε πλέον αναλφάβητοι σε ό,τι αφορά στην πνευματική κληρονομιά του χριστιανισμού. Δεν ξέρουμε καν ότι η ζωή του χριστιανού είναι μια πορεία των τριών σταδίων: κάθαρσης της καρδιάς, φωτισμού

του νου, θέωσης. Τον θεωρούμε ως ένα προϊόν του πολιτισμού και των ιστορικών και κοινωνικών συνθηκών, δηλαδή ένα ψέμα, που απλώς παρηγορεί τους πονεμένους και τους αφελείς.

Έτσι, ενώ έχουμε πλήθος γυναικών που έφτασαν σ' αυτά τα τρία στάδια, ενώθηκαν με το Θεό, έλαβαν το χάρισμα της προφητείας, της θαυματουργίας, των θεϊκών οραμάτων, τιμήθηκαν από όλους τους άντρες ιερείς και επισκόπους, μονίμως «κολλάμε» σε ένα μονότονο ρεφραίν: «Ναι, αλλά υποτιμάτε τη γυναίκα, γιατί δεν χειροτονείτε ιέρειες».

Η Παναγία υμνείται σε κάθε εκκλησιαστική τελετή, ψάλλονται προς τιμήν της οι Χαιρετισμοί και οι Παρακλήσεις, ένας αυτοκράτορας σύνθεσε το Μεγάλο Παρακλητικό Κανόνα προς τιμήν της (ο Θεόδωρος Λάσκαρις), στέκει στα δεξιά του Θεού (βλ. τέμπλο των ναών), αλλά το ρεφραίν παραμένει: «Ναι, αλλά υποτιμάτε τη γυναίκα, γιατί δεν χειροτονείτε ιέρειες».

Γυναίκες χειροτονοούνται διακόνισσες και μπαίνουν κανονικά στο Ιερό των ναών (ενώ ούτε οι άντρες στην πραγματικότητα πρέπει να μπαίνουν, εκτός από τους ιερείς όλων των βαθμίδων), και πολλές διακόνισσες ήταν «επίσημες» και αγίες, όπως η αγία Φοίβη, σπουδαία συνεργάτιδα του αποστόλου Παύλου. Πλήθος μεγάλων αγίων γυναικών καθοδήγησε χιλιάδες χριστιανούς, ακόμη και επισκόπους, ενώ άλλες οργάνωσαν μεγάλα φιλανθρωπικά δίκτυα, όπως η αγία Φιλοθέη, η αγία Γενεβιέβη του Παρισιού, η αγία Ελισάβετ της Ρωσίας κ.π.ά., αλλά το ρεφραίν παραμένει: «Ναι, αλλά υποτιμάτε τη γυναίκα, γιατί δεν χειροτονείτε ιέρειες».

Λοιπόν, δεν χειροτονούμε ιέρειες. Τιμούμε τη γυναίκα ως Παναγία, ως μεγαλομάρτυρα, ως πνευματική μητέρα ολόκληρης της Εκκλησίας, αλλά δεν χειροτονούμε ιέρειες. Τι να γίνει; Μπορείτε, αδελφές μου, εκτός από μάνες και γιαγιάδες, να γίνετε παγκόσμιες διδασκάλισσες και να κερδίσετε τον παράδεισο, ή να μείνετε μακριά, προσκολλημένες στο γνωστό ρεφραίν, που κατ' ουσίαν παρέχει μόνο μια κακής ποιότητας πρόφαση.

3.Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΣΤΟ ΙΣΛΑΜ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

- πρόλογος
- η γυναίκα στο Κοράνι
- η αγωγή των παιδιών
- η γυναίκα στο Πακιστάν
- διαζύγιο
- μεικτοί γάμοι
- η γυναίκα μητέρα

3.1 Πρόλογος

Πριν την ανατολή της μουσουλμανικής θρησκείας στην Αραβία, η κατάσταση ήταν γενικά πολύ άσχημη για τη γυναίκα.

Η θέση της γυναίκας στις θρησκείες και τους πολιτισμούς

Ο αμείλικτος νόμος της ερήμου, η δίψα για αίμα και ο ατομιστικός αγώνας για επιβίωση επηρέαζαν σημαντικά και τη βασικότερη πτυχή της ζωής, τον γάμο, εμποτίζοντας με εκδίκηση και αγριότητα πολλές από τις εκδηλώσεις του, καθώς και τα πρόσωπα που συμμετείχαν σ' αυτόν. Η γυναίκα δεν ήταν «συνέταιρος» κατά τη σύναψη του συμβολαίου του γάμου, αλλά απλώς το «αντικείμενο», θα λέγαμε κάποιας πράξης συναλλαγής. Λύση του γάμου με κοινή απόφαση των συζύγων ήταν αδιανόητη, καθώς δικαστική λύση δεν υπήρχε και οι άνδρες ήταν οι κύριοι και εξουσιαστές όχι μόνο της οικογένειας, αλλά και της μοίρας του γάμου γενικότερα.

Η αποπομπή της γυναίκας ήταν κάτι φυσιολογικό. Η αποπομπή αυτή επέφερε άμεση και τελειωτική λύση του γάμου, χωρίς εκ μέρους της γυναίκας να υπάρχει δυνατότητα έστω και κάποιας αντίδρασης. Γι' αυτό, κατά τον μεγάλο ισλαμολόγο Juynboll, η λύση του γάμου είχε αρκετή ομοιότητα με την ελευθέρωση των δούλων: Ο κύριος παραιτείτο όλων των δικαιωμάτων που είχε πάνω στη γυναίκα. Ακόμα και οι Βαβυλώνιοι και οι Εβραίοι συνήθιζαν να αποπέμπουν τις γυναίκες τους. Οι Ρωμαίοι ασκούσαν την αποπομπή (repudium), αλλά εάν αυτή δεν εκφραζόταν κατόπιν δίκαιης απόφασης, ο άνδρας υφίστατο κάποιες κυρώσεις, χωρίς όμως τούτο να έχει κάποια συνέπεια στην εγκυρότητα της¹. Κυρίως από την εποχή του Μ. Κωνσταντίνου και κάτω από τη σαφή επίδραση της χριστιανικής διδασκαλίας άρχισαν να τοποθετούνται περιορισμοί που αφορούσαν την εισαγωγή λόγων διαζυγίου (justae causae) σε συνδυασμό με την επιβολή

ποινών, οι οποίες είχαν συνήθως περιουσιακό χαρακτήρα, σε βάρος του συζύγου που έλυνε τον γάμο μονομερώς χωρίς σπουδαίο λόγο.

Με την ανατολή του Ισλάμ, αλλάζουν κάποια πράγματα σχετικά με τη θέση της γυναίκας, ωστόσο αυτή παραμένει αρκετά κατώτερη εκείνης του άνδρα. Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός από τη μια και η πατριαρχική δομή της κοινωνίας από την άλλη συμβάλλουν στη διατήρηση της ανισότητας μεταξύ των δύο φύλων. Επιπλέον, με την είσοδό της η γυναίκα στο σπίτι του άνδρα, το οποίο τις περισσότερες φορές είναι το ίδιο με εκείνο των γονέων του, υφίσταται τον έλεγχο της πενθεράς, πράγμα που διαφοροποιεί σημαντικά την ισορροπία δυνάμεων. Οι σπουδαιότεροι παράγοντες, οι οποίοι επηρεάζουν τη θέση της γυναίκας στο Ισλάμ είναι η θρησκεία, το δίκαιο, η παράδοση, οι κοινωνικές και οικονομικές δομές, καθώς και η ίδια η ψυχοσωματική εκπαίδευση κάθε γυναίκας. Παρόλο που κάθε μουσουλμάνο άνδρα τον γέννα και τον ανατρέφει κάποια μητέρα, εντούτοις όταν αυτός ενηλικιωθεί έχει τόσο ισχυρές πατριαρχικές αντιλήψεις, έτσι που δικαιολογημένα διερωτάται κανείς, η μητέρα του αν ήθελε η αν μπορούσε δεν θα διαδραμάτιζε κάποιο ρόλο στην τοποθέτηση του έναντι του «αδύνατου» φύλου; Το θέμα είναι πολύπλοκο και αξίζει να ασχοληθεί κανείς ιδιαίτερα με αυτό.

3.2 Η γυναίκα στο Κοράνι

Ξεκινώντας από τη θρησκεία, βλέπουμε πώς το ιερό βιβλίο των μουσουλμάνων, το Κοράνι, τονίζει ότι οι γυναίκες «οφείλουν να εκπληρώσι τα εαυτών καθήκοντα ως αρμόζει, οι δε άνδρες να προσφέρωνται προς αυτάς μετά δικαιοσύνης, αλλ' έχουσι την εαυτών εξουσίαν» (Η Βούς, 2:228). Κατά τη μουσουλμανική θρησκευτική παράδοση, ο Μωάμεθ είπε χαρακτηριστικά για τη στάση της γυναίκας προς τον σύζυγο της: «Αν είχα εξουσία για το προσκύνημα, θα έδινα εντολή να προσκυνά η γυναίκα τον άνδρα της»². Κάθε σύζυγος είναι υποχρεωμένη να έχει στάση προσοχής απέναντι στον σύζυγο της και να τον υπακούει, εκτός εάν αυτός θέλει κάτι το οποίο είναι θρησκευτικά απαγορευμένο. Αυτή διαμένει στην κατοικία του άνδρα της. Χωρίς την άδειά του, δεν μπορεί να κάνει επισκέψεις, ούτε και ελεύθερη επαγγελματική ζωή. Η απαγόρευση αυτή υπάρχει και σε νεώτερες νομοθεσίες, όπως, παραδείγματος χάριν, στην Αίγυπτο, στη Συρία, στο Ιράν και στο Ιράκ.

Όπως φαίνεται από τα πιο πάνω χωρία, μιλώντας συνήθως για τη γυναίκα και τη θέση της στην ισλαμική κοινωνία γίνεται αναφορά στη σύζυγο-γυναίκα, μια και στις μουσουλμανικές χώρες το μοντέλο της ελεύθερης μοναχικής γυναίκας είναι άγνωστο. Κάθε σύζυγος έχει το δικαίωμα να επισκέπτεται τους γονείς της και τους στενούς συγγενείς της, παρόλο που ο σύζυγος μπορεί να της απαγορεύσει να δέχεται επισκέψεις, εξαιρουμένων μικρών παιδιών από προηγούμενο γάμο, και κατά τους Μαλικίτες ακόμα και τους γονείς της μέχρι μόνο μία φορά την εβδομάδα. Η γυναίκα είναι υποχρεωμένη να έχει συζυγικές σχέσεις με τον άνδρα της, εκτός αν ο τελευταίος δεν

έχει καταβάλει το συμφωνημένο μέρος της προίκας η εάν ένεκα νηστείας δικαιούται να αρνηθεί. Αδικοιολόγητη άρνηση των συζυγικών σχέσεων δίνει αυτόματα στον άνδρα το δικαίωμα για έκφραση της αποπομπής. Το ίδιο αποτέλεσμα έχει και η τυχόν χρήση αντισυλληπτικών εκ μέρους της γυναίκας.

Το Κοράνι επιτρέπει στους άνδρες να τιμωρούν τις γυναίκες σε περιπτώσεις απείθειας, μη εφαρμογής των καθηκόντων τους, αλλά και για λόγους βελτίωσης του χαρακτήρα.

Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός από τη μια και η πατριαρχική δομή της κοινωνίας από την άλλη συμβάλλουν στη διατήρηση της ανισότητας μεταξύ των δύο φύλων.

Κατά τον μεγάλο μουσουλμάνο θεολόγο Al Ghazali «Ο γάμος είναι ένα είδος σκλαβιάς για τη γυναίκα. Καθήκον της είναι η απόλυτη υπακοή στον άνδρα σε κάθε πράγμα, εκτός εάν αυτό βρίσκεται σε αντίθεση με τους νόμους του Ισλάμ».

3.3 Η αγωγή των παιδιών

Το θέμα της ανατροφής των παιδιών είναι επίσης ενδεικτικό της κατώτερης κοινωνικής θέσης της γυναίκας στο Ισλάμ. Η ανατροφή των παιδιών αποτελεί αποκλειστικό δικαίωμα του πατέρα. Ακόμα και στις περιπτώσεις που η μητέρα ανήκει σε μία θρησκεία «εξ αποκαλύψεως», δηλαδή στον Ιουδαϊσμό ή στον Χριστιανισμό, τα παιδιά πρέπει οπωσδήποτε να ανατραφούν σύμφωνα με την ισλαμική θρησκεία. Τυχόν συμφωνία στο συμβόλαιο του γάμου για

ανατροφή των παιδιών στη θρησκεία της μητέρας είναι ανεπίτρεπτη. Τα νεώτερα δίκαια δεν παρουσιάζουν καμία εξαίρεση στο θέμα αυτό, ενώ όπου δεν υπάρχει σχετική διάταξη, ισχύει το Μουσουλμανικό Δίκαιο. Στην Αίγυπτο, το άρθρο 124 του Αστικού Κώδικα ορίζει: «Τα από τον γάμο ενός μουσουλμάνου και μιας χριστιανής η Ιουδαίας γεννηθέντα τέκνα και των δυο φύλων ακολουθούν τη θρησκεία του πατέρα».

3.4 Η γυναίκα στο Πακιστάν

Χαρακτηριστική για το θέμα μας είναι η κατάσταση στο Πακιστάν. Η θέση της γυναίκας στην οικογένεια και γενικότερα στην κοινωνία επιδεινώθηκε σημαντικά τα τελευταία χρόνια, παρόλο που αρχηγός της χώρας είναι γυναίκα. Ίσως το γεγονός πως μια μικρή ομάδα μορφωμένων γυναικών είναι στην κορυφή, συμβάλλει στην καταπίεση και την ασυνείδητη υποταγή των άλλων τόσο, ώστε να υπάρχει πραγματικός κίνδυνος για την κοινωνική ισορροπία. Υπό το σύνθημα «ό Αλλάχ είναι ο Θεός των ανδρών» μεταβάλλεται η χώρα αυτή σιγά-σιγά σε ένα «θεοκρατικό» κράτος, στο οποίο οι γυναίκες χάνουν σημαντικά αναφαίρετα δικαιώματά τους, όπως αυτό του εκλέγειν. Για να λάβουν μέρος στις εκλογές, πρέπει να παρουσιάσουν ταυτότητα με φωτογραφία, πράγμα που προϋποθέτει φωτογράφιση χωρίς τον «φερετζέ» και που, όπως είναι φυσικό, δεν είναι επιτρεπτό από τους περισσότερους Πακιστανούς συζύγους.

3.5 Διαζύγιο

Καθοριστικής σημασίας για τη θέση της γυναίκας στην ισλαμική οικογένεια (είτε αυτή είναι μουσουλμάνα, είτε όχι) αποτελεί ο τρόπος λύσης του γάμου σύμφωνα με το μουσουλμανικό θρησκευτικό δίκαιο και η ύπαρξη της πολυγαμίας. Κάθε γυναίκα η οποία διαφωνεί με τον σύζυγο της κινδυνεύει να εκδιωχθεί από τη συζυγική της εστία κατόπιν μονομερούς απόφασης του άνδρα της (αποπομπή). Η

συγκατάθεση η μη της γυναίκας αναφορικά με την εξάσκηση του δικαιώματος του άνδρα προς λύση του γάμου με αποπομπή δεν έχει καμία σημασία. Η γυναίκα είναι ουσιαστικά αδύνατη στη Sharia (Μουσουλμανικό Δίκαιο) για κάθε είδους αντίδραση. Δεν είναι ασύνηθες το γεγονός η αποπομπή να έχει κιόλας πραγματοποιηθεί ενώ η αποπεμφθείσα γυναίκα να έχει πλήρη άγνοια αναφορικά με αυτήν. Τόσο οι Σουνίτες όσο και οι Σηΐτες νομικοί συμφωνούν ως προς το θέμα της λύσης του γάμου στην περίπτωση εκείνη, κατά την οποία κάποιος ρωτά τον σύζυγο αν απέπεμψε μία γυναίκα του. Εάν ο άνδρας απαντήσει καταφατικά, έστω και αν μέχρι στιγμής δεν την έχει αποπέμψει, η γυναίκα έχει ήδη αποπεμφθεί. Υπάρχουν αρκετές δικαστικές αποφάσεις, οι οποίες δηλώνουν την ανάγκη για παρουσία της ίδιας της γυναίκας κατά την αποπομπή. Εντούτοις, αυτές παραμένουν *obita dicta* και η κατ' αυτόν αποπομπή είναι έγκυρη.

Αλλά και εάν ακόμη ο γάμος της δεν λυθεί με αποπομπή, ο άνδρας της δικαιούται να πάρει κάποια άλλη γυναίκα, σε περίπτωση που δεν έχει μέχρι τότε άλλες τρεις (Αι Γυναίκες, 4:3). Στις χώρες όπου η πολυγαμία επιτρέπεται, η γυναίκα-σύζυγος εξαναγκάζεται ουσιαστικά να υποτάσσεται στον άνδρα της, χωρίς, εντούτοις, κανείς να μπορεί να της εξασφαλίσει μονογαμικό καθεστώς. Η πολυγαμία έχει απαγορευθεί μόνο στην Τουρκία, στην Τυνησία και στην Ακτή του Ελεφαντοστού. Στο Ιράκ, στο Ιράν, στο Μαρόκο, στο Πακιστάν και στη Συρία χρειάζεται δικαστική άδεια για γάμο με περισσότερες από μία γυναίκες, πράγμα βέβαια εύκολο σε μία ανδροκρατούμενη

κοινωνία, όπου άνδρες αποφασίζουν για άνδρες και για γυναίκες. **Κάθε σύζυγος είναι υποχρεωμένη να έχει στάση προσοχής απέναντι στον σύζυγο της και να τον υπακούει.**

3.6ωΜεικτοί Γάμοι

Σε περιπτώσεις μεικτών γάμων το θρησκευτικό δίκαιο των μουσουλμάνων διαδραματίζει σημαντικό ρόλο, ιδιαίτερα όταν ο μουσουλμάνος σύζυγος με τη μη μουσουλμάνη σύζυγο του κατοικήσουν στην ισλαμική πατρίδα του πρώτου, όπου το Μουσουλμανικό Δίκαιο η είναι το ισχύον Δίκαιο του κράτους η επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την κρατική νομοθεσία. Στην πατρίδα μας αλλά και σε πολλές άλλες ευρωπαϊκές και μη χώρες, μουσουλμάνοι εργάτες νυμφεύονται πολιτικά χριστιανές γυναίκες και ενώ μερικά χρόνια κατοικούν στην πατρίδα της γυναίκας, κατόπιν επιθυμούν να μετοικήσουν στη μουσουλμανική τους πατρίδα.

Τι γίνεται εάν η χριστιανή σύζυγος δεν ακολουθήσει τον άνδρα της στην καινούργια του κατοικία; Τα πράγματα στην περίπτωση αυτή είναι αρκετά δύσκολα για τη χριστιανή σύζυγο. Ενδέχεται ο μουσουλμάνος να πάρει τα παιδιά του και να δραπετεύσει. Εάν η γυναίκα δεν τον ακολουθήσει, είναι φανερό πώς χάνει τα παιδιά της, αφού το ισχύον Δίκαιο στην ισλαμική πατρίδα του άνδρα, όπως είναι φυσικό, θεωρεί υπεύθυνο για την ανατροφή των παιδιών αποκλειστικά τον πατέρα. Στον Λίβανο, για παράδειγμα, κατά το άρθρο 12 του νόμου

18.11.1938, πρέπει τα παιδιά να ανατρέφονται οπωσδήποτε στη θρησκεία του πατέρα.

Ας δούμε όμως τι γίνεται εάν η χριστιανή σύζυγος ακολουθήσει τον μουσουλμάνο άνδρα της στην ισλαμική του πατρίδα. Ποιά προβλήματα θα αντιμετωπίσει στη μουσουλμανική χώρα και πώς θα επηρεάσουν αυτά τη θέση της στην κοινωνία; Ασφάλεια για μονογαμία θα υπάρχει εκεί; Το θέμα αυτό φαίνεται να είναι αρκετά επίκαιρο, διότι σύμφωνα με μαρτυρίες του Τμήματος Αλλοδαπών, αρκετές Ελληνίδες χριστιανές παντρεύονται μουσουλμάνους εργάτες στην Ελλάδα και κατόπιν μετά από επιμονή των συζύγων τους κατοικούν σε μουσουλμανικές χώρες. Από τη στιγμή που η γυναίκα υποχωρεί στην επιθυμία του άνδρα της και πηγαίνει να ζήσει με αυτόν σε κάποια ισλαμική χώρα, είναι πολύ πιθανό να υποχρεωθεί να συγκατοικήσει με τα πενθερικά της. Το γεγονός αυτό είναι βαθιά ριζωμένο στη μουσουλμανική παράδοση, όπου ο γιός φέρνει τη νύφη στο σπίτι του, ενώ η τελευταία υποχρεώνεται να εγκαταλείψει την πατρική της εστία. Στο πατριαρχικό σπίτι του συζύγου, η σύζυγος είναι πολύ πιθανό να μην έχει απόλυτη ελευθερία κινήσεων, μια και το Κοράνι επιτρέπει στους άνδρες να τιμωρούν τις γυναίκες σε περιπτώσεις απείθειας, μη εφαρμογής των καθηκόντων τους, αλλά και για λόγους βελτίωσης του χαρακτήρα.

Αν πάρουμε παραδειγματικά τρεις ισλαμικές χώρες και μελετήσουμε την κατάσταση που επικρατεί εκεί σχετικά με τους μεικτούς γάμους, θα δούμε τα εξής ενδιαφέροντα σημεία σχετικά με τη θέση της γυναίκας και τα προσωπικά της

ανθρώπινα δικαιώματα; Στη Συρία κάθε αλλοδαπή γυναίκα ενός Σύριου πολίτη χρειάζεται την υπογραφή του άνδρα της, για να ταξιδέψει εκτός Συρίας. Θα πρέπει λοιπόν κάθε αλλοδαπή, πού παντρεύεται κάποιον Σύριο, να κάνει γραπτή συμφωνία στο συμβόλαιο του γάμου, πώς ο σύζυγος της υποχρεώνεται να της επιτρέψει ταξίδια στο εξωτερικό η από την ώρα της σύναψης του γάμου να υποσχεθεί και να υποχρεωθεί εγγράφως πώς για τη διαμονή και τις εξόδους της η γυναίκα δικαιούται να αποφασίζει από μόνη της. Η γερμανική αντιπροσωπεία πού υπάρχει στη Συρία, για να προστατεύει τα συμφέροντα των αλλοδαπών πού βρίσκονται εκεί, συνιστά την ανωτέρω προσοχή των αλλοδαπών γυναικών, για να μην κατανοούν φυλακισμένες των συζύγων τους στη Συρία.

Εάν η χριστιανή σύζυγος μετοικήσει μαζί με τον άνδρα της στην ισλαμική του πατρίδα, είναι πολύ πιθανόν στη χώρα αυτή η πολυγαμία να είναι επιτρεπτή. Έτσι ο μουσουλμάνος θα δικαιούται να έχει μέχρι και τέσσερις γυναίκες, ακόμη και χωρίς τη συγκατάθεση της χριστιανής γυναίκας. Στη Λιβύη, μεικτοί γάμοι με μουσουλμάνους υπάγονται στη δικαιοδοσία του Μουσουλμανικού Δικαίου, επειδή σύμφωνα με τη μουσουλμανική αντίληψη το Ισλάμ «κυριαρχεί και δεν κυριαρχείται». Η πεποίθηση αυτή στηρίζεται στους εξής κορανικούς στίχους (Α1 Γυναίκες, 4:140): «Ο Θεός εν τη ημέρα της αναστάσεως θα δικάση πάντας και δεν θα ανάδειξη νικητάς τους απίστους κατά των πιστών μουσουλμάνων», (Η Τράπεζα, 5:61): «Οί λαμβάνοντες φίλον και προστάτην τον Θεόν, τον

Απόστολον αυτού, οι πιστεύοντες απαρτίζουν την μερίδα του Κυρίου και έσονται νικηταί».

Αλλά και σε θέματα διαζυγίου η χριστιανή γυναίκα θα έχει να αντιμετωπίσει το Μουσουλμανικό Δίκαιο. Στις περισσότερες ισλαμικές χώρες το θρησκευτικό δίκαιο των μουσουλμάνων έχει νομική ισχύ και διακανονίζει και θέματα μεικτών γάμων με χριστιανική συμμετοχή. Όπως είναι φανερό, τα θέματα των μεικτών γάμων αγγίζουν πολύ ευαίσθητες πτυχές τόσο της διαφορετικής παράδοσης των συζύγων και της διαφορετικής θρησκείας, αλλά κυρίως του άγνωστου για τη χριστιανή γυναίκα Μουσουλμανικού Δικαίου, το οποίο παρέχει αρκετή άνεση στον άνδρα όχι μόνο να την κακομεταχειρίζεται, αλλά και να λύνει τον γάμο του με αυτήν με μονομερή αποπομπή.

Είναι χαρακτηριστική η σχετική τραγωδία μιας Αμερικανίδας, η οποία παντρεύτηκε έναν μουσουλμάνο από το Ιράν, στην Αμερική. Ενώ στην αρχή όλα πήγαιναν καλά και ο Ιρανός δεν ήθελε να έχει μεγάλη σχέση με την πίστη του, σε μια δεδομένη στιγμή, παίρνει το παιδί του και πηγαίνει στην πατρίδα του. Η γυναίκα του αναγκαστικά τον ακολουθεί, για να μην χάσει την κόρη της. Στο Ιράν κατοικούν με τους μουσουλμάνους γονείς. Τα παιδιά ανατρέφονται στο Ισλάμ και η γυναίκα υποχρεώνεται να παρακολουθεί θρησκευτικά μαθήματα με σκοπό την προσχώρηση της στη θρησκεία αυτή. Ο άνδρας της συμπεριφέρεται άσχημα και τη χτυπά κάθε φορά που αυτή αναλαμβάνει πρωτοβουλία αντίθετη με τη θέληση του. Στο τέλος, η γυναίκα αποφασίζει και αυτός την εμποδίζει,

μέχρι που με τεράστιες δυσκολίες η χριστιανή σύζυγος καταφέρνει να δραπετεύσει.

Μία άλλη περίπτωση κάποιας Γερμανίδας η οποία νυμφεύθηκε έναν Ιρανό περιγράφει το περιοδικό «Stern». Αυτή όμως τελικά αποχωρίστηκε τα δύο παιδιά της, τα οποία πήρε ο πατέρας στην πατρίδα του.

3.7 Η γυναίκα μητέρα

Ενώ όπως βλέπουμε, δεσπόζει η γνώμη του άνδρα σε όλες τις μορφές της ισλαμικής ζωής και ενώ ιδανική γυναίκα είναι η ευπειθής και συνετή, η υποταγμένη και σιωπηλή (Αί Γυναίκες, 4:38), παραμένει κάποια άλλη πτυχή της ζωής γι' αυτήν, η οποία της δίνει σχετική χαρά και σεβασμό, αναγνώριση και κύρος, εκείνη της μητέρας. Την αναγνώριση στη μητέρα-γυναίκα τόνισε ο Μωάμεθ κάποιες φορές και τη βρίσκουμε και σήμερα βαθιά ριζωμένη στην ισλαμική παράδοση.

Σύμφωνα με μία χαντίθ, η οποία αποδίδεται στον Abu Hurayrah, αναφέρεται ότι κάποιος ρώτησε τον Μωάμεθ: «Ω Απόστολε του Αλλάχ, ποίος είναι εκείνος, ο οποίος έχει τα μεγαλύτερα δικαιώματα επ' εμού, ως προς την καλή συμπεριφοράν; Εκείνος (ό Προφήτης) απήντησεν: 'Η μήτηρ σου'. Ερώτησε (πάλιν): 'Κατόπιν ποίος;' (Ο Προφήτης) απήντησεν: 'Η μήτηρ σου'. Ερώτησε (πάλιν): 'Κατόπιν ποίος;' (Ο Προφήτης) απήντησεν: 'Η μήτηρ σου'. Ηρώτησε (πάλιν): 'Κατόπιν ποίος;' (Ο Προφήτης) απήντησεν: 'Ο πατήρ σου'. Εις μίαν άλλην παράδοση αναφέρεται ότι ο Jahima ήλθε προς τον

Προφήτην και είπεν: ‘Ω Προφήτα του Αλλάχ! Θα ήθελον να μετάσχω εις τον αγώνα (εις την οδόν του Αλλάχ) και ήλθον να ζητήσω την συμβουλήν σου’. (Ο Προφήτης) ήρώτησεν: “Έχεις μητέρα; ‘ (Ο Jahima) απήντησε: ‘Ναί’. (Ο Προφήτης) είπε: ‘Τότε μείνε να τη φροντίζης, διότι ο παράδεισος ευρίσκεται υπό τους δύο πόδας της»⁶.

4.Ερευνητική Εργασία: Η Θέση Της Γυναίκας Στους Αρχαίους Πολιτισμούς

4.1Στην Αρχαία Αίγυπτο

Σε αντίθεση με την θέση της γυναίκας σε άλλους αρχαίους πολιτισμούς , συμπεριλαμβανομένου και εκείνου της Ελλάδας η αιγυπτιακή γυναίκα φαίνεται να απολάμβανε τα ίδια νομικά και οικονομικά δικαιώματα με τον Αιγύπτιο άνδρα , τουλάχιστον στη θεωρία. Αυτό το σκεπτικό ανακλάται στην αιγυπτιακή τέχνη και στις ιστορικές περιγραφές.

Τα δικαιώματα της γυναίκας στην Αίγυπτο αναφέρονται σε όλους του τομείς της Αιγυπτιακής κοινωνίας από ιδιωτική περιουσία (γη , δούλους , αποθέματα , χρήματα) ως οικονομικές δραστηριότητες (επένδυση).Μπορούσε να διαχειρίζεται τα νόμιμα δικαιώματα της σύμφωνα με τη θέληση της. Είχε ελεύθερη βούληση , μπορούσε να πάρει διαζύγιο , να

υιοθετήσει ένα παιδί χωρίς να χρειάζεται την συγκατάθεση άνδρα.

4.2 Στον Μινωικό Πολιτισμό

Στο μινωικό πολιτισμό η θέση της γυναίκας ήταν εξαιρετικά σημαντική και ισοδύναμη με τη θέση του άνδρα, φανερώνοντας έτσι μια ανώτερη μορφή ζωής.

Παριζιάνα

Οι Κυρίες Με Τα Γαλάζια

Συμμετείχαν σε καλλιτεχνικές και

πολιτιστικές εκδηλώσεις, συμμετείχαν ακόμη και στο κυνήγι όπως πολλές τοιχογραφίες μαρτυρούν.

Ενεργό συμμετοχή είχαν επίσης και στα ταυροκαθάψια, ένα αρκετά επικίνδυνο αγώνισμα που απαιτούσε δύναμη, ψυχικό σθένος και επιδεξιότητα. Επιπλέον, απαραίτητη μορφή ψυχαγωγίας ήταν και οι χορευτικές επιδείξεις.

Είναι γεγονός πως σε όλες τις εκδηλώσεις φρόντιζαν να είναι περιποιημένες, καλοχτενισμένες, με όμορφα κοσμήματα, έβαφαν τα χείλη τους, τα μάτια τους και λέπταιναν

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς**

τα φρύδια τους. Φορούσαν φορέματα που άφηναν ακάλυπτα τα στήθη τους ή αλλιώς η ποδήρης στολή της γυναίκας, η λεγόμενη «θηλυστολία», επηρέασε την ιερατική αμφίεση του κάθε μορφής ιερατείου έως και σήμερα. Επίσης ήταν σύμψυχα στοιχεία, άρρηκτα δεμένα και ταυτόσημα με τη θρησκεία. Έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην επιτέλεση των ιερών πράξεων. Ήταν κυρίαρχα στοιχεία των λατρευτικών εκδηλώσεων που είχαν προσανατολισμό τη Μεγάλη Μητέρα Θεά, που ένωνε όλες τις πόλεις της Κρήτης. Οι γυναίκες των μινωικών χρόνων πιστεύεται ότι ζούσαν σε μια μητριαρχική ή μητριαρχούμενη κοινωνία και γι αυτό άλλωστε είχαν απεριόριστη ελευθερία και δικαιώματα.

Μινωική θεότης «Κυρία Πότνια» με τα φίδια.
Θεωρείτο Ιαματική.
Βρέθηκε στα Ανάκτορα της Κνωσού και σήμερα βρίσκεται στο Μουσείο Ηρακλείου (Κρήτης).

Επιπρόσθετα, η γυναίκα της Κρήτης, πέρα από τα θρησκευτικά της καθήκοντα και τις κοινωνικές της υποχρεώσεις, υπηρετεί την οικογένεια και τον υψηλό διαιωνιστικό της ρόλο. Με τη γέννηση και την παιδοτροφία είναι συνδυασμένη η μετάδοση γνώσεων στην κόρη γύρω από το νοικοκυριό, το μαγείρεμα, την καθαριότητα του σπιτιού, την επεξεργασία και χρήση των βοτάνων, τους εξορκισμούς και τα γητέματα. Φρόντιζαν ακόμα να προστατεύουν τα παιδιά τους

Η θέση της γυναίκας στις θρησκείες και τους πολιτισμούς

από τις δυνάμεις του σκότους με διάφορα φυλακτά και αποτρεπτικά του κακού. Έδιναν τέλος τις απαραίτητες μητρικές συμβουλές, προετοιμάζοντας έτσι την ωρίμαση της κόρη.

4.2.1 Στον Μυκηναϊκό Πολιτισμό

Εκτός από τους προαναφερθέντες πολιτισμούς και η μυκηναϊκή κοινωνία (από 1400 έως 1200 π.Χ.) παραχωρούσε στις γυναίκες υψηλή θέση. Παρ' όλα αυτά, η έντονη παρουσία των ανδρικών θεοτήτων δείχνει την αποδυνάμωση του ρόλου των γυναικών· αυτό, εξάλλου, ταίριαζε και με τη στρατιωτική, κατά κύριο λόγο, οργάνωση του μυκηναϊκού κόσμου όπως φαίνεται και στα Ομηρικά Έπη.

Η θυσία της Ιφιγένειας, Απουλικός κρατήρας. Αν και η κατασκευή του αγγείου τοποθετείται από το 370 μέχρι το 350 π.Χ., η θεματική του αναφέρεται σε γεγονότα που σχετίζονται με την Μυκηναϊκή εποχή.

4.3 Στην Ελλάδα των Κλασικών Χρόνων

Όσον αφορά, τώρα, την κλασική εποχή και ιδιαίτερα στο λεγόμενο “χρυσό” αιώνα (5ος π.Χ.) αυτός ήταν “χρυσό ” δηλ., μεγαλειώδης και ωφέλιμος για τους άρρενες, μόνο πολίτες της αρχαίας Αθήνας σε μια έντονα ταξική και αδιαμφισβήτητα ανδροκρατική κοινωνία.

Στην Αθήνα οι γυναίκες ήταν εξαρτημένες από τους άνδρες, χωρίς κανένα δικαίωμα και πολύ περισσότερο χωρίς κανένα προνόμιο. Ήταν αναγκασμένες να περνούν τη ζωή τους σε ολοκληρωτική εξάρτηση από τον πατέρα, τον σύζυγο, το γιο ή άλλον άρρενα συγγενή. Δεν είχαν καν νομική υπόσταση, πράγμα που τις απέκλειε από κάθε δημόσια δραστηριότητα. Ιδιάζουσα, πάντως, ήταν η θέση που είχαν οι λεγόμενες εταίρες στην Αρχαία Αθήνα. Ο εταιρισμός που είχε έρθει στην Αθήνα από την Ιωνία, μπορεί να ήταν κάτι σαν πορνεία πολυτελείας αλλά η πολυτέλεια αυτή περιελάμβανε και τη μόρφωση και την επίδοση στις καλές τέχνες. Θρυλικά είναι τα συμπόσια της αθηναϊκής υψηλής κοινωνίας, στα οποία μαζί με τους κορυφαίους του πνεύματος συμμετείχαν οι έκπαγλες εταίρες, γυναίκες με αστραφτερό μυαλό. Μια από αυτές ήταν η Ασπασία, η σύντροφος του Περικλή, της οποίας τις ικανότητες αναγνώριζε και ο Σωκράτης.

Σε αντίθεση με τις Αθηναίες, οι Σπαρτιάτισσες, αναθρεμμένες όχι μέσα στα σπίτια τους και συνηθισμένες να ζουν έξω από αυτά στον ελεύθερο χώρο και να συχνάζουν σε στάδια και παλαίστρες ανδρών θεωρούνταν από τους Αθηναίους ως γυναίκες πολύ ελευθέρων ηθών, πράγμα που αποτέλεσε, κατά τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη την αιτία της πτώσεως της πόλης τους.

Μια ρύθμιση, μάλιστα, του νομοθέτη Λυκούργου καθιστούσε τη γυναίκα νόμιμη ιδιοκτήτρια ακίνητης και κινητής περιουσίας, ικανή να κληρονομεί και να κληροδοτεί

πράγμα αδιανόητο στην Αθήνα ή οπουδήποτε αλλού στον ελληνικό χώρο.

4.4 Στην Ελληνιστική Εποχή

Τελειώνοντας την ιστορική αυτή αναδρομή στη θέση της γυναίκας στην αρχαία Ελλάδα θα κάνουμε μια αναφορά και στις Ελληνίδες της ελληνιστικής περιόδου (323-80 π.Χ.). Οι γυναίκες αυτές ήταν οπωσδήποτε πιο χειραφετημένες από τις προγενέστερές τους είχαν πάψει να μένουν περιορισμένες, εμφανίζονται να εκπαιδεύονται όχι διαφορετικά από τους άνδρες· πολλοί φιλόσοφοι, αναγνωρίζουν την αξία τους, ενώ στην πολιτική σκηνή προβάλλονται κατά καιρούς αξιόλογες γυναίκες.

4.5 Στο Αρχαίο Ισραήλ

Όπως και παντού στον αρχαίο κόσμο, η ζωή μιας γυναίκας του Ισραήλ ήταν δομημένη γύρω από τη ζωή στο σπίτι. Συνήθως οι γυναίκες στο σπίτι καλλιεργούσαν ένα είδος κήπου γιατί το πράσινο σπάνιζε στους εξωτερικούς χώρους. Συνήθως οι γυναίκες, εκτός και αν ήταν πλούσιες, θα έπρεπε να επισκέπτονται συχνά την αγορά (η οποία βρισκόταν συνήθως στο εξωτερικό της πόλης) έτσι ώστε να προμηθευτούν τα αναγκαία. Τα παιδιά ήταν ο απώτερος σκοπός των γυναικών στο Ισραήλ. Όλοι λύπονταν μία γυναίκα η οποία δεν κατάφερε να γεννήσει τουλάχιστον μια κόρη αν όχι πολλούς γιους. Τα παιδιά έχαιραν της ίδιας εκτίμησης από τους γονείς ανεξαρτήτως φύλου, αν και τα αγόρια προτιμούνταν διότι έμεναν μόνιμα στο σπίτι ενώ τα κορίτσια έπρεπε να φύγουν μόλις παντρεύονταν.

Ακόμα και οι μητέρες προτιμούσαν να γεννήσουν ένα γιο ο οποίος θα ήταν μόνιμο μέλος της οικογένειας παρά μια κόρη που θα γινόταν μέλος μιας άλλης οικογένειας. Οι κύριες ασχολίες μιας γυναίκας ήταν το μεγάλωμα των παιδιών, το καθάρισμα του σπιτιού, καθώς και το μαγείρεμα.

4.6 Στην Αρχαία Ρώμη

Στην αρχαία Ρώμη, τη νομική θέση της γυναίκας χαρακτήριζε η πλήρης υποταγή στην εξουσία πρώτα του πατέρα ή του αδελφού και αργότερα του συζύγου, ο οποίος ασκούσε πατριαρχική εξουσία (*patria potestas*) πάνω στη σύζυγο. Στα μάτια του νόμου οι γυναίκες ήταν πλάσματα ασθενή (*imbeciles*). Αυτό τους έδινε σε ορισμένες περιπτώσεις τη δυνατότητα να επικαλούνται ως ελαφρυντικό την άγνοια του νόμου, αλλά τους στερούσε την νομική ικανότητα να υπογράφουν συμβόλαια ή διαθήκες ή να καταθέτουν ως μάρτυρες σε δικαστήρια. Δεν μπορούσαν επίσης να ασκήσουν δημόσιο λειτούργημα. Παρ' όλα αυτά η κοινωνική θέση της Ρωμαίας Οικοδέσποινας ήταν υψηλή, ακόμη και στους παλαιότερους χρόνους. Βαθμιαία βελτίωσε επίσης την νομική θέση της, απέκτησε περισσότερη ελευθερία, μεγαλύτερη δύναμη. Στη ρωμαϊκή ιστορία, είναι πλήθος τα ονόματα γυναικών που διακρίθηκαν για τον ισχυρό χαρακτήρα, την ευφυΐα και την ανάμιξη τους σε πολιτικές ραδιουργίες.

4.7 Στο Βυζάντιο

Η γυναίκα της βυζαντινής περιόδου ζούσε το μεγαλύτερο διάστημα της ζωής της στο σπίτι. Στο Στρατηγικόν του Κεκαυμένου διαβάζουμε : "Τας θυγατέρας σου ως καταδίκους έχε εγκεκλεισμένας και απροόπτους ". Οι έξοδοι, πάντα με συνοδεία, για την εκκλησία, τα πανηγύρια και το λουτρό, καθώς και οι επισκέψεις σε συγγενικά πρόσωπα, ήταν οι μόνες κοινωνικά αποδεκτές δραστηριότητες της γυναίκας έξω από το σπίτι.

Επίσης, δεν ήταν ευπρεπές να κάθεται στο ίδιο τραπέζι με τους άνδρες, παρά μόνο αν ήταν πολύ στενά συγγενικά της πρόσωπα, όπως για παράδειγμα ο πατέρας, ο σύζυγος και οι αδελφοί. Συχνά έτρωγε σε χωριστή αίθουσα, όπως σε χωριστά δωμάτια από τους άντρες περνούσε την ημέρα της. Από πολύ μικρή μάθαινε "τα του οίκου", ενώ οι γραμματικές γνώσεις της περιορίζονταν συνήθως σε γραφή και ανάγνωση. Κάποιες γυναίκες, αναλογικά ελάχιστες, αποκτούσαν και ευρύτερη μόρφωση.

Η κόρη μπορούσε να παντρευτεί από τα 12-13 χρόνια της. Για το γάμο της φρόντιζαν οι γονείς. Συχνά μάλιστα βοηθούσαν στην επιλογή του συζύγου οι προξενήτρες, που είχαν ως αμοιβή ποσοστά από την προίκα. Η θέση της συζύγου ήταν άσχημη. Οι χριστιανικές αρχές που καθόριζαν τις λειτουργίες της βυζαντινής κοινωνίας εξασφάλιζαν μία αξιοπρεπή ζωή στην παντρεμένη γυναίκα.

Ανεξάρτητα από την κοινωνική τάξη όπου ανήκε ήταν οικοδέσποινα και κυρά. Η απόκτηση παιδιών την εξύψωνε.

Στον επαγγελματικό τομέα ο ρόλος της γυναίκας ήταν μικρός. Οι γυναίκες των φτωχότερων κοινωνικών στρωμάτων δούλευαν στα χωράφια και στα εργαστήρια της οικογένειάς τους. Λίγες γυναίκες, μορφωμένες, ήταν ιατροί που θέραπευαν το γυναικείο πληθυσμό. Άλλες, οι λεγόμενες κοινές, ζούσαν στα μιμαρεία και στα καπηλεία.

5. Αναφορές

Ch. Chahata, Droit Musulman, Daloz, 1970, 111. 1. Γ. Δεληγιάννη, Οικογενειακό Δίκαιο II. Συζυγικές σχέσεις- Διαζύγιο, Θεσσαλονίκη 1987,235.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: *Η θέση της γυναίκας στις θρησκείες και τους πολιτισμούς*

Ιμπραχίμ (Αβραάμ) Χαλίλ Νταμπούρ, Γάμος και Οικογένεια κατά το Ισλάμ, Θεσσαλονίκη, 1990, 242.

Jager, «Zeitmagazin», Nr. 49 vom 3.5.1991, 70. Βλ. σχετικά J. Brink, «Pakistan», 15, Bergmann/Ferid, Intern. EheR.

Βλ. Arabisch Republic Surien, 27, Bergmann/Ferid, Intern. EheR.

B. Mahmoody, Nicht ohne meine Tochter. 1990, U. Neuhaus, «Die geraubten Kinder», Stern, Nr. 46, 1990, 97-102.

A. Γιαννουλάτου, Ισλάμ, 1983,202.

<http://2lyk-peir-athin.att.sch.gr/portal/fil-gr/papers/women.pdf>

<http://www.istorikathemata.com/2012/10/the-social-position-of-women-in-ancient-Athens-and-Sparta.html>

http://www.oodegr.co/oode/orthod/praktikes/orthod_gynaikes_1.htm

<https://chilonas.wordpress.com/2013/02/13/%CE%B7-%CE%B8%CE%AD%CF%83%CE%B7-%CF%84%CE%B7%CF%82-%CE%B3%CF%85%CE%BD%CE%B1%CE%AF%CE%BA%CE%B1%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CF%81%CF%87%CE%B1%CE%AF%CE%B1-%CF%83%CF%80%CE%AC%CF%81%CF%84%CE%B7/>

**ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ Β ΛΥΚΕΙΟΥ: *Η θέση της γυναίκας στις
θρησκείες και τους πολιτισμούς***

<http://titanis.pblogs.gr/h-gynaika-aparaitithth-sthn-arhaia-ellhnikh-thrhskeia.html>